

დიდი ოდენობით თაღლითობაზე უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილება, როგორც სამოსამართლო სამართალშემოქმედების აქტი?

ასისტ. პროფ. დოქ. თემურ ციციტიშვილი

თსუ, თინათინ წერეთლის სახელობის სახელმწიფოსა და სამართლის ინსტიტუტი

I. შესავალი

საკუთრების წინააღმდეგ მიმართულ ერთ-ერთ დანაშაულს, რომელიც გავრცელებულია თანამედროვე ეპოქაში, თაღლითობა წარმოადგენს. იგი ისჯება საქართველოს სსკ-ის 180-ე მუხლით, რომლის თანახმადაც, თაღლითობა არის მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით სხვისი ნივთის ან ქონებრივი უფლების მიღება მოტყუებით. დასახელებული მუხლი თაღლითობისთვის პასუხისმგებლობის დამამძიმებელ გარემოებად განსაზღვრავს თაღლითობას დიდი ოდენობით, რომელიც, კვალიფიკაციის თვალსაზრისით, არაერთ კითხვას წარმოშობს: კერძოდ, შეიძლება თუ არა დიდი ოდენობით თაღლითობად დაკვალიფიცირდეს პირამიდული ორგანიზაციის წარმომადგენელთა ქმედება, როცა სახეზეა რამდენიმე დაზარალებული და თითოეულის მიმართ განხორციელებული ქმედება ცალკე აღებული უკავშირდება დაზარალებულისგან მოტყუებით იმ ოდენობით თანხის მიღებას, რომელიც შეიძლება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დასაფუძნებლად არ იყოს საკმარისი სსკ-ის მე-7 მუხლის მე-2 ნაწილიდან გამომდინარე (ქმედების მცირე მნიშვნელობა)? იმისათვის რომ სხვადასხვა პირის მიმართ განხორციელებულმა ქმედებამ დიდი ოდენობით თაღლითობის შემადგენლობა დააფუძნოს, გასათვალისწინებელია განზრახ-

ვის საკითხიც. შესაბამისად, რამდენად არის შესაძლებელი ასეთ დროს ვისაუბროთ ერთიანი განზრახვით განხორციელებულ ქმედებაზე? წინამდებარე წერილი მცდელობაა, პასუხი გასცეს დასმულ შეკითხვებს.

II. სასამართლო პრაქტიკა დიდი ოდენობით თაღლითობაზე

როგორც უკვე აღინიშნა, თაღლითობის მაკვალიფიცირებელი გარემოებებიდან ერთ-ერთია თაღლითობა დიდი ოდენობით. დიდი ოდენობა, როგორც მაკვალიფიცირებელი გარემოება, სსკ-ში გათვალისწინებულია საკუთრების წინააღმდეგ მიმართულ სხვა დანაშაულებთან (ქურდობა, ყაჩაღობა) მიმართებითაც. თუ რა იგულისხმება დიდ ოდენობაში განმარტებულია სსკ-ის 177-ე მუხლის შენიშვნაში, რომლის მიხედვითაც, დიდი ოდენობა განისაზღვრება დანაშაულის საგნის ღირებულებით. იმისათვის, რომ თაღლითობა დიდი ოდენობით განხორციელებულად ჩაითვალოს, დაუფლებული ნივთის თუ ქონების ღირებულება 10000 (ათი ათას) ლარს უნდა აღემატებოდეს.

დიდი ოდენობით თაღლითობასთან დაკავშირებით საყურადღებოა საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2012 წლის გადაწყვეტილება, რომლითაც, როგორც თვითონ სასამართლო თავის გადაწყვეტილებაში აღნიშნავს, შეიცვა-

ლა დიდი ოდენობით თაღლითობასთან დაკავშირებით მანამდე არსებული პრაქტიკა. გადანყვებილება შეეხოდა შემდეგ შემთხვევას: „კ“-მ და „ს“-მ განიზრახეს, მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით, მოტყუებით დაუფლებოდნენ საქართველოში მცხოვრები მოქალაქეების კუთვნილ თანხებს და ამ მიზნით ქ. თბილისის საგადასახადო ინსპექციაში დაარეგისტრირეს არასამეწარმეო იურიდიული პირი - „ადამიანის უფლებათა დაცვისა და სოციალური უზრუნველყოფის არასამთავრობო დემოკრატიული კავშირი“, რომლის თავმჯდომარედ დაინიშნა „კ“, ხოლო მოადგილედ „ს“. დანაშაულებრივი მიზნის მისაღწევად „კ“-სა და „ს“-ს უნდა მოეზიდათ მოქალაქეები, რომლებსაც დაარწმუნებდნენ, რომ მათ ამერიკის შეერთებულ შტატებში რეგისტრირებული „პრეზიდენტ კენედის ფონდიდან“ გამოეყოფოდათ სოციალური გრანტი და სანეუროს სახით დაწესებული ყოველთვიური 3 ლარის გადახდის სანაცვლოდ თითოეული განეწვრებული მოქალაქე ყოველთვიურად მიიღებდა 30 აშშ დოლარის ეკვივალენტ ლარს, ხოლო უმუშევარი მოქალაქე - ასევე ყოველთვიურად 120 ლარის ოდენობით დახმარებას 1 წლის განმავლობაში. გეგმის განსახორციელებლად „კ“ და „ს“ დაუკავშირდნენ საქართველოს პენსიონერთა და ხანდაზმულთა ასოციაციის თავმჯდომარე „ე“-ს, რომელთანაც 2010 წლის 27 ოქტომბერს ფორმალურად გააფორმეს მემორანდუმი ურთიერთთანამშრომლობის შესახებ, რეალურად კი „ე“-ს უნდა უზრუნველყო მოქალაქეთა მოზიდვა, მათი განეწვრება კავშირში და სანეუროს სახით გადახდილი თანხის შეგროვება, რასაც შემდეგ დანაშაულებრივი ჯგუფის წევრები გაინაწილებდნენ. „ე“ პროექტით დაინტერესებულ პირებს არწმუნებდა მატერიალური დახმარების სამომავლოდ მიღების გარდაუვალობაში, ავსებდა ანკეტებს და თითოეული წევრისგან იღებდა 3 ლარს. ამ გზით მან მოიზიდა 11 053 მოქალაქე, რომელთა ნდობის ბოროტად გამოყენებით ჯგუფის წევრები დაეუფლნენ 33 161 ლარს. თაღლითური სქემის მასშტაბის განვრცობისა და დამატებითი მატერიალური სარგებ-

ლის მისაღებად „კ“ და „ს“ 2010 წლის ნოემბერში დაუკავშირდნენ „ხ“-ს და შესთავაზეს კავშირის რეგიონული ოფისის გახსნა. იგი ამავდროულად დაარწმუნეს, მოეზიდა პენსიონერი და უმუშევარი მოქალაქეები, რომლებიც საჭიროებდნენ მატერიალურ დახმარებას და გრანტის მიღების სანაცვლოდ 3 ლარის გადახდის პირობით გაეწევრებინა კავშირში. აღნიშნული საქმიანობის სანაცვლოდ „ხ“-ს დაჰპირდნენ 400 ლარის ოდენობით ხელფასის დანიშვნას. 2011 წლის 15 თებერვალს „ხ“-მ 633 მოქალაქის მიერ გადახდილი 1899 ლარი, „ს“-ს მითითებით, გადარიცხა კავშირის საბანკო ანგარიშზე, ხოლო 1000 ლარი, „კ“-ს მითითებით, გამოიყენა საოფისე ხარჯებისთვის. მთლიანობაში - 2010 წლის ნოემბრიდან 2011 წლის 16 თებერვლამდე „კ“-მ და „ს“-მ მართლსაწინააღმდეგოდ მიისაკუთრეს საქართველოში მცხოვრები მოქალაქეების კუთვნილი 36 060 ლარი. „კ“-ს და „ს“-ს ქმედება დაკვალიფიცირდა სსკ-ის 180-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტით და იმავე მუხლის მე-3 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტით (თაღლითობა ჯგუფურად და დიდი ოდენობით)¹.

განსახილველი შემთხვევა საინტერესო იყო იმ თვალსაზრისით, რომ დაზარალებული იყო მრავალი ადამიანი და თითოეული ადამიანისთვის მიყენებული ზიანის ოდენობა ცალკე აღებული, სხვებისთვის მიყენებული ზიანისგან დამოუკიდებლად, არ იყო იმ მოცულობის, რაც შეიძლება საკმარისი ყოფილიყო პირისთვის დიდი ოდენობით თაღლითობის გამო სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დასაკისრებლად. სწორედ ამ გარემოებაზე გაამახვილა ყურადღება უზენაესი სასამართლოს დიდმა პალატამ და გადანყვებილებაში მიუთითა, რომ თაღლითობას საკუთრების წინააღმდეგ მიმართულ სხვა დანაშაულებთან შედარებით ახასიათებს განსხვავებული სპეციფიკა, რაც იმას გულისხმობს, რომ მისი ჩადენის შედეგად შესაძლებელია მოტყუებული და დაზარალებული აღმოჩნდეს არა მხოლოდ ერთი ან ათეულობით ადამიანი, არამედ ასეულობითა და ათასობით ადამიანი, რა დროსაც დამნაშავეები შეიძლება მოქმე-

¹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს დიდი პალატის 2012 წლის 22 ნოემბრის გადანყვებილება №2კ-236აპ.-12, სუსგ, 2012, №7-12, გვ. 10-15.

დებდნენ ერთიანი განზრახვით და მიზანდასახულობით, როდესაც განზრახვა თავიდანვე მოიცავს ყველა დაზარალებულისთვის მიყენებული ზიანის მოცულობას, ღირებულების ოდენობის გათვალისწინებით. სასამართლო განსახილველ შემთხვევაში ქმედების კვალიფიკაციის პრობლემურობაზე მიუთითებს და აღნიშნავს, რომ საკითხის გადაწყვეტა იმაზეა დამოკიდებული, თუ რა კრიტერიუმს დაეყრდნობა ზიანის ოდენობის განსაზღვრისას, კერძოდ, ერთი დაზარალებულისთვის მიყენებული ზიანის ოდენობას თუ იმ ზიანის მთლიან მოცულობას, რომელიც ერთობლივად მიადგა ყველა დაზარალებულს².

უზენაესი სასამართლო თაღლითობის სამ შემთხვევას გამოყოფს: პირველი, როცა დამნაშავეს განზრახული აქვს მრავალი ადამიანის მოტყუება, მაგრამ აცნობიერებს, რომ მისი ქმედება ამ მრავალი ადამიანიდან მხოლოდ ერთის მიმართ ცალკე აღებული გამოიწვევს დიდი ოდენობის ზიანს და ყველა ადამიანისთვის მიყენებული ზიანის ერთიანად შეფასება საქმის არსს დიდად არ ცვლის; მეორე, როდესაც, არც ცალკე აღებული ერთი დაზარალებულისთვის და არც ყველა დაზარალებულისთვის მიყენებული ზიანის ოდენობა ერთად აღებული არ აღწევს დიდ ოდენობას; მესამე, როცა დამნაშავე თავიდან ითვალისწინებს, რომ არც ერთ ადამიანს ცალკე აღებულს არ მიადგებოდა დიდი ოდენობის ზიანი, თუმცა მას აღწევს ყველა დაზარალებულისთვის ერთობლივად მიყენებული ზიანი. სასამართლო ქმედების კვალიფიკაციას სწორედ ამ უკანასკნელ შემთხვევაში მიიჩნევს პრობლემურად, განსხვავებით წინა ორი შემთხვევისაგან.

უზენაესი სასამართლოს თქმით, ადრე დამკვიდრებული პრაქტიკის მიხედვით, დიდი ოდენობით თაღლითობად ქმედების კვალიფიკაცია მხოლოდ მაშინ იყო შესაძლებელი, თუ დიდი

ოდენობით ზიანი მიყენებული იყო თუნდაც ერთი დაზარალებულისათვის მაინც. მიყენებული ზიანის დიდ ოდენობად შეფასება არ დაიშვებოდა მრავალი დაზარალებულისთვის ერთობლივად მიყენებული ზიანის საერთო მოცულობის მიხედვით³, ვინაიდან საკასაციო პალატა თვლიდა, რომ განხილულ შემთხვევაში თაღლითობის ქმედება უშუალოდ ხელყოფს არა ადამიანთა კოლექტიურ, ერთობლივ ინტერესს, მიუხედავად ერთი ქმედებით დაზარალებულთა საერთო რაოდენობისა, არამედ ყოველი ცალკე აღებული დაზარალებულის კანონით დაცულ ინდივიდუალურ ინტერესსა და საკუთრების უფლებას, რომლის დაცვისკენაც არის მიმართული ის ნორმა, რომლითაც ისჯება დიდი ოდენობით თაღლითობა. ეს მით უფრო ეხება ისეთ შემთხვევას, როდესაც ერთიანი განზრახვითა და მიზნით განხორციელებული ქმედებით მრავალრიცხოვან დაზარალებულთა კრებადობა შემთხვევით ხასიათს ატარებს და მათ შორის არ არსებობს გამაერთიანებელი მყარი, სოციალური ურთიერთობა⁴.

უზენაესმა სასამართლომ განმარტა, რომ მოცემული საკითხისადმი ასეთი მიდგომა ვერ ჩაითვლება სრულყოფილად, ვინაიდან ამან, როდესაც დანაშაულის ჩადენის ქმედითი საშუალებები ჩნდება, ერთიანი ქმედებით დიდი მასშტაბის მქონე ზიანის გამონვევის თვალსაზრისით, პოტენციურ დამნაშავეებს შესაძლოა უზიძგოს დანაშაულის ჩასადენად ისეთი ხერხების გამოყენებისკენ, რომელთა მეშვეობით ისინი მიიღებენ დიდ შემოსავალს, ხოლო, მეორე მხრივ, თავი დააღწიონ მკაცრ პასუხისმგებლობას მძიმე და საშიში დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაშიც კი, რამაც შეიძლება წარმოშვას აშკარა უსამართლობა⁵.

გარდა ამისა, დიდმა პალატამ მიუთითა, რომ როდესაც კანონმდებელი საკუთრების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულებთან დაკავშირებით

² იქვე.

³ სისხლის სამართლის ლიტერატურაში ანალოგიურადაა საკითხი გადაწყვეტილი მნიშვნელოვანი ზიანის გამოწვევ ქურდობასთან დაკავშირებით და აღნიშნულია, რომ თუ მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით ფარულად დაუფლებული ნივთების ღირებულება იყო 160 ლარი, მაგრამ ნივთებს სხვადასხვა მესაკუთრე ჰყავდა და თითოეულს მიადგა 80-80 ლარის ზიანი, გა-

მოირიცხება ქურდობის მაკვალიფიცირებელი გარემოება (რამაც მნიშვნელოვანი ზიანი გამოიწვია). იხ. ლეკვეიშვილი მ./თოდუა ნ., წიგნში: ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ., სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი 1-ლი, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 472-473.

⁴ იქვე.

⁵ იქვე.

საკანონმდებლო შემადგენლობებში უთითებს სხვისი ნივთის მართლსაწინააღმდეგო დაუფლებისა და მისაკუთრების მიზანზე, დიდი ალბათობით, სავარაუდოა, რომ ამ შემთხვევაში იგი ქმედების კვალიფიკაციისთვის განსაკუთრებულ მნიშვნელობას არ ანიჭებს იმ გარემოებას, ეს ნივთი ერთ ადამიანს ეკუთვნის თუ ორს ან მეტს. მნიშვნელოვანია ის გარემოება, რომ ნივთზე, რომელსაც მოქმედი პირი ეუფლება ან ისაკუთრებს, მას არავითარი უფლება არ გააჩნია. ამიტომ ქმედების დიდი ოდენობით კვალიფიკაციისთვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა უნდა მიენიჭოს დაუფლებული და მისაკუთრებული თუ საამისოდ გამიზნული ნივთის საერთო ღირებულებას და არა უშუალოდ ცალკეული პირისთვის მიყენებული ზიანის მოცულობას. რაც მეტად მნიშვნელოვანია, საკასაციო პალატა მოცემულ განმარტებას გასათვალისწინებლად მიიჩნევს არა მხოლოდ თაღლითობასთან, არამედ ასევე ქურდობასთან, ძარცვასთან და საკუთრების წინააღმდეგ მიმართულ სხვა დანაშაულებთან მიმართებით. ამავდროულად საკასაციო პალატა დიდი ოდენობით ქმედების კვალიფიკაციას გამორიცხავს მაშინ, როცა სახეზეა ერთმანეთისგან დამოუკიდებელი, მრავალი იგივეობრივი ან ერთგვაროვანი დანაშაულის აქტი, რომელიც განხორციელებულია არა ერთიანი, არამედ ყოველ ცალკეულ შემთხვევაში ჩამოყალიბებული განზრახვის და მიზნის საფუძველზე, რაც ვერ ჩაითვლება ერთიან განგრძობად დანაშაულად და წარმოადგენს დანაშაულთა რეალურ ერთობლიობას საქართველოს სსკ-ის მე-16 მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად⁶.

უზენაესი სასამართლოს მოცემული პოზიცია დადებით შეფასებას იმსახურებს, ვინაიდან როცა ბოროტმოქმედი სხვის ნივთს ეუფლება მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით, მან შეიძლება იცოდეს ნივთის ღირებულება, მაგრამ არ ჰქონდეს წარმოდგენა იმის შესახებ, რომ აღნიშნულ ნივთს ერთზე მეტი, ბევრი მესაკუთრე ჰყავს, რამაც არ შეიძლება გავლენა იქონიოს ქმედების კვალიფიკაციაზე. თუ ნივთის ღირებულება დიდ ოდენობას აღწევს, ქმედება

დიდი ოდენობით უნდა დაკვალიფიცირდეს, მიუხედავად იმისა, რომ ნივთის საერთო ღირებულების მესაკუთრეთა რაოდენობის მიხედვით გაყოფისას თითოეული მესაკუთრის ხვედრითი წილი დიდ ოდენობაზე ბევრად ნაკლები შეიძლება იყოს. მთავარია არა ის, თუ რამდენი მესაკუთრე ჰყავს ნივთს, არამედ ის, თუ რა ღირებულებისაა იგი და აქვს თუ არა დამნაშავეს ეს გაცნობიერებული ქმედების განხორციელების დროს.

დიდი ოდენობით თაღლითობასთან დაკავშირებით საყურადღებოა კიდევ ერთი შემთხვევა სასამართლო პრაქტიკიდან: „გ“-მ შექმნა ინდივიდუალური საწარმო, რომელმაც წინასწარი განზრახვით დაიწყო აშშ-ში წასვლის მსურველ პირთა მოზიდვა და მათზე აშშ-ის ნამდვილი ვიზების სახით ყალბი ვიზების გასაღება. ამ გზით იგი ორი წლის მანძილზე სხვადასხვა პირისგან მოტყუებით დაეუფლა თანხას, რომლის საერთო რაოდენობა შეადგენდა 49920 აშშ დოლარს და 1600 ლარს. სასამართლომ „გ“-ს მიერ მოქალაქეთათვის მოტყუებით მიყენებულ ქონებრივ ზიანს მიუმატა ის ქონებრივი ზიანი, რაც მათ განიცადეს უცხო ქალაქებში მოტყუებით დარჩენის შემდეგ და მისი ოდენობა განსაზღვრა 52290 აშშ დოლარის, 1705 ლარის და 30 რუსული რუბლის ოდენობით. სასამართლომ ქმედება დააკვალიფიცირა როგორც არაერთგზის და დიდი ოდენობით ჩადენილი თაღლითობა⁷. მოცემულ შემთხვევასთან დაკავშირებით საყურადღებოა ის, რომ სასამართლომ ქმედება დიდი ოდენობით თაღლითობად დააკვალიფიცირა, მიუხედავად იმისა, რომ სხვადასხვა მოქალაქისგან მოტყუებით მიღებული თანხა შეჯამებულია და ზიანის ოდენობად ჩათვლილია შეკრების შედეგად მიღებული ჯამი და არა ცალკეული მოქალაქის მოტყუების გზით დაუფლებული ოდენობა. სასამართლოს ასეთი პოზიცია დიდი ოდენობით თაღლითობად კვალიფიკაციასთან დაკავშირებით შესაბამისობაში მოდის საქართველოს უზენაესი სასამართლოს დიდი პალატის მიერ 2012 წლის 22 ნოემბრის გადაწყვეტილებით დადგენილ პრაქტიკასთან.

⁶ იქვე.

⁷ აღნიშნულ შემთხვევაზე იხ. თოდუა ნ., წიგნში: გამყრელიძე ო., (რედ.), სისხლის სამართლის სასამართლო

პრაქტიკის კომენტარი, ეკონომიკური დანაშაული, თბ., 2004, გვ. 132-133.

განსახილველ საკითხზე საყურადღებოა სასამართლოს ზემოაღნიშნული გადაწყვეტილების კრიტიკასთან დაკავშირებით ლიტერატურაში გამოთქმული მოსაზრება, რომ სხვადასხვა დროს ჩადენილი თაღლითობა შეუძლებელია ვცნოთ ერთიანი განზრახვით ჩადენილ დანაშაულად. არ არსებობს ზოგადად თაღლითობის განზრახვა, არამედ განზრახვა კონკრეტული ქმედებისა და ამ ქმედებით გამოწვეული ზიანის მიმართ. შეიძლება არსებობდეს კონკრეტული პირის ქონებრივი უფლების თაღლითური გზით დაუფლების განზრახვა. „გ“-ს თაღლითობის ჩადენის განზრახვა იმდენჯერ აღმოუცენდა, რამდენი მოქალაქეც მან მოატყუა. კონკრეტული პირების მოტყუების განზრახვა მას აღმოუცენდებოდა მას შემდეგ, როცა ისინი მიმართავდნენ მას აშშ-ში გამგზავრების მიზნით. მანამდე მას არ შეიძლებოდა ჰქონოდა მათი მოტყუების განზრახვა, ვინაიდან მათ საერთოდ არ იცნობდა ან არაფერი იცოდა აშშ-ში მათი გამგზავრების სურვილის შესახებ. გამოთქმული მოსაზრებით, განსახილველ შემთხვევაში სხვადასხვა მოქალაქისგან მიღებული თანხის დაჯამება იმიტომ არ შეიძლება, რომ დაზარალდა არა ერთი პირის, არამედ სხვადასხვა მოქალაქის საკუთრების უფლება⁸.

მოცემული მოსაზრება დღეს უკვე, უზენაესი სასამართლოს დიდი პალატის 2012 წლის გადაწყვეტილების შემდეგ, გარკვეულწილად, მოძველებულად გამოიყურება, ვინაიდან აღნიშნული გადაწყვეტილება შესაძლებლობას იძლევა დადგინდეს თაღლითობის ერთიანი განზრახვა სხვადასხვა დაზარალებულის მიმართ განხორციელებულ ქმედებებთან დაკავშირებით, მიუხედავად იმისა, რომ აღნიშნული ქმედებები ხორციელდებოდა დროის გარკვეულ მონაკვეთში (თუნდაც ორი ან მეტი წლის მანძილზე) და ქმედება განხორციელებულია არაერთი პირის მიმართ, სახეზეა მრავალი დაზარალებული, რომლებიც დამნაშავესთან შეიძლება კომუნიცირებდნენ სხვადასხვა დროს და ერთმანეთისგან დამოუკიდებლად.

როდესაც საუბარია თაღლითობით გამოწვეულ ზიანზე, ჩნდება კითხვა, გამოირიცხება თუ არა ზიანი მაშინ, როცა ბოროტმოქმედი მსხვერპლს უწევს გარკვეულ მომსახურებას გადახდილი თანხის სანაცვლოდ? დასმულ საკითხზე საგულისხმოა საქართველოს უზენაესი სასამართლოს პოზიცია, რომელიც მიუთითებს: „ჩადენილი ქმედების თაღლითობად კვალიფიკაციას ვერ გამოირიცხავს ის გარემოება, რომ დამნაშავემ მის მიერ დაუფლებული სხვისი თანხის ან სხვა ნივთის სანაცვლოდ გარკვეული მომსახურება ან საქმიანობა გაუწია დაზარალებულს, რადგან არ არსებობდა მისი საჭიროება და ეს უკანასკნელი გამოყენებულია მხოლოდ დაზარალებულის მოტყუების საშუალებად, ანდა უკვე ჩადენილი მოტყუების შესანიშნავად“ (ოპერაციის არადანიშნულებისამებრ გაკეთების შემთხვევა)⁹, რაც იმას ნიშნავს, რომ აღნიშნულ შემთხვევაში მსხვერპლის მიერ გადახდილი თანხა მხედველობაში მიიღება თაღლითობით გამოწვეული ზიანის ოდენობის, როგორც მაკვალიფიცირებელი გარემოების, დასადგენად და მას არ გამოირიცხავს ის, რომ ბოროტმოქმედმა თანხის გადამხდელს გაუწია მომსახურება გადახდილი თანხის სანაცვლოდ. აქ მოყვანილი მსჯელობა იმაზე მიუთითებს, რომ თაღლითობა შეიძლება უკავშირდებოდეს გარკვეული მომსახურების გაწევას, მაგრამ აქ საქმე ეხება არა გაწეული მომსახურებისთვის დამნაშავის მიერ თანხის არგადახდას, რასაც ადგილი აქვს მოტყუებით ქონებრივი დაზიანების დროს (185-ე მუხ.), არამედ ბოროტმოქმედის მიერ მსხვერპლისთვის არასათანადო მომსახურების გაწევას, როგორც მოტყუების შენიღბვას.

III. დასკვნა

დიდი ოდენობით თაღლითობად ქმედების კვალიფიკაცია მაშინ, როცა ქმედება განხორციელებულია რამდენიმე პირის მიმართ და თითოეული დაზარალებულისგან მოტყუებით მიღებული თანხის ოდენობა ცალკე აღებული დიდი ოდენობით თაღლითობის შემადგენლობას ან

⁸ თოდუა ნ., დასახ. ნაშრ., გვ. 133-134.

⁹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2019 წლის 1 აგვისტოს გადაწყვეტილება, №110აპ-19, საქართვე-

ლოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებები სისხლის სამართლის საქმეებზე, 2019, №7-9, გვ. 101.

საერთოდ სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობასაც ვერ აფუძნებს, დასაშვებად შეიძლება ჩაითვალოს მხოლოდ მაშინ, როცა უტყუარად დგინდება, რომ მოქმედ პირს ჰქონდა წინასწარი განზრახვა, თაღლითობის გზით მოეტყუებინა აღნიშნული პირები. მოცემულ შემთხვევაში ადგილი აქვს თაღლითობას განგრძობადი დანაშაულის ფორმით, ვინაიდან განხორციელებული თითოეული აქტი წარმოადგენს ერთიანი დანაშაულის (ერთიანი განზრახვის) შემადგენელ ნაწილს. დიდი ოდენობით თაღლითობა გამოირიცხება ზემოთ განხილულ შემთხვევაში, თუ მოქმედ პირს არ გააჩნდა ერთიანი განზრახვა და თითოეული დაზარალებულის მიმართ მოქმედებდა ახლად აღმოცენებული განზრახვით.

უზენაესი სასამართლოს ზემოთ განხილული 2012 წლის გადაწყვეტილება წარმოშობს კითხვას, უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებამ ხომ არ შეიძლება შეასრულოს სამართლის წყაროს ფუნქცია? იურიდიულ ლიტერატურაში გამოითქვა მოსაზრება, რომ სასამართლოს გადაწყვეტილება არ წარმოადგენს სამართლის წყაროს¹⁰. ავტორი ერთი მხრივ, გამორიცხავს სასამართლოს გადაწყვეტილების მიჩნევას სამართლის წყაროდ, ხოლო მეორე მხრივ, სამართლის ერთ-ერთ წყაროდ განიხილავს სასამართლო პრაქტიკას¹¹.

გამოითქვა აგრეთვე შეხედულება, რომ სამოსამართლო სამართალი არის სამართლის შეფარდების და არა სამართალშემოქმედების აქტი¹². ქართული სამართლებრივი სისტემა კონტინენტურ-ევროპულია და სამართლის უმნიშვნელოვანესი წყარო კანონია, საქართველოში მოქმედებს კოდიფიცირებული სამართლებრივი სისტემა, თუმცა უზენაესი სასამართლო თავისი გადაწყვეტილებით ზოგჯერ ცვლის მანამდე არსებულ სასამართლო პრაქტიკას და იძლევა ახლე-

ბურ განმარტებას საკითხის გადაწყვეტასთან დაკავშირებით. ასეთ დროს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილება ასრულებს იმ სამართლებრივი ნორმის ფუნქციას, რომელსაც ახსნა-განმარტებით ნორმას ვუწოდებთ. ნორმის ინტერპრეტაციის ერთ-ერთ სახეს წარმოადგენს სასამართლო განმარტება¹³, რომელსაც სასამართლო თავის გადაწყვეტილებაში იძლევა და მას აქვს სავალდებულო ძალა. როცა საქმე უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებას ეხება, რომლითაც ხდება საკითხთან დაკავშირებით სასამართლო პრაქტიკის დადგენა, გადაწყვეტილება სავალდებულო ძალას იძენს არა მხოლოდ იმ პირის მიმართ, რომელსაც იგი უშუალოდ ეხება, არამედ იგი გასათვალისწინებელი ხდება ქვედა ინსტანციის სასამართლოებისთვისაც. ამაზე მიუთითებს საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსიც, რომლის მიხედვითაც, უზენაეს სასამართლოში საკასაციო საჩივრის დასაშვებობის საკითხი წყდება იმის მიხედვით, თუ რამდენად შეესაბამება გასაჩივრებული ქვედა ინსტანციის გადაწყვეტილება საკასაციო ინსტანციის სასამართლოს მიერ დადგენილ პრაქტიკას (303-ე მუხ.).

სისხლის სამართლის ლიტერატურაში გამოთქმული მოსაზრებით, მოსამართლემ თავისი გადაწყვეტილებით შეიძლება არა მხოლოდ ნორმა შეუფარდოს დანაშაულის ჩამდენს, არამედ შექმნას სამართალი¹⁴. ეს განსაკუთრებით ეხება პასუხისმგებლობის (მართლწინააღმდეგობისა და ბრალის) გამომრიცხავ ზეკანონურ გარემოებებს (სსკ-ის 32-ე და 38-ე მუხლები), რომლებიც კოდექსში სახელდებით არ არის დასახელებული, ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში მოსამართლემ უნდა დაადგინოს და რასაც, როგორც საკასაციო ინსტანციის სასამართლოს გადაწყვეტილებას, შეიძლება ჰქონდეს გასათვალისწი-

¹⁰ ბუბუა გ., სამართლის თეორია, თბ., 2004, გვ. 133.

¹¹ იქვე, გვ. 195.

¹² იქვე, გვ. 133.

¹³ ქართულ სისხლის სამართლის ლიტერატურაში გამოთქმული მოსაზრებით, ნორმის განმარტების ერთ-ერთი სახეა სასამართლო განმარტება, თუმცა, ავტორები მიუთითებენ, რომ საქართველოში სასამართლო პრეცედენტი (ანუ წინასწარ არსებული სასამართლო გადაწყვეტილების მიხედვით მსგავსი საქმეების გადაწყვეტის სასამართლო პრაქტიკა) დაშვებული არ არის. იხ. ნაჭყებია გ./თოდუა ნ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, სახელმძღვანელო, მეოთხე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 85. საქართველო არ წარმოადგენს პრეცედენტული სამართლის ქვეყანას, ვინაიდან მოსამართლე გადაწყვეტილების მიღებისას, პირველ რიგში, მოქმედი კანონმდებლობით ხელმძღვანელობს, მაგრამ ზოგჯერ უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილება საქართველოში იძენს კანონის მნიშვნელობას, რასაც ცხადყოფს წინამდებარე წერილში განხილული გადაწყვეტილება და მოცემული მსჯელობა.

¹⁴ გამყრელიძე ო., სისხლის სამართლის პრობლემები, III ტომი, თბ., 2013, გვ. 337.

ნებელი მნიშვნელობა სხვა ანალოგიურ შემთხვევებში. არ შეიძლება ერთმანეთთან გავაიგივოთ კანონშემოქმედება და სამართალშემოქმედება. სამართალშემოქმედება კანონშემოქმედებასთან შედარებით ფართო ცნებაა.

მოსამართლეს აქვს სამართლის განვრცობის, სამართლის შემდგომი განვითარების კომპეტენცია¹⁵. ეს განსაკუთრებით ეხება სამოქალაქო სამართალს, რომლის მიხედვითაც, მოსამართლეს აქვს ხარვეზის შევსების შესაძლებლობა კანონის თუ სამართლის ანალოგიის გზით¹⁶. შვეიცარიის სამოქალაქო კოდექსის მიხედვით, როცა კანონში ხარვეზია და არ არსებობს მისი მომწესრიგებელი ნორმა, მოსამართლეს შეუძლია საკითხი გადაწყვიტოს ჩვეულებითი სამართლის მიხედვით, ხოლო როცა ამის შესაძლებლობაც არ არსებობს, საკითხი გადაწყვიტოს ისე, როგორც კანონმდებელი გადაწყვეტდა¹⁷.

სამართალი არ არის მხოლოდ კანონშემოქმედების პროდუქტი. მოსამართლე რომ შეიძლება სამართალშემოქმედად მივიჩნიოთ, ამის საფუძველს გვაძლევს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო, რომლის გადაწყვეტილებას

ქვეყნის შიგნით მოქმედი სასამართლოსთვის აქვს ისეთივე მნიშვნელობა, როგორც სამართლის ნორმას. ამაზე მიუთითებს ის გარემოება, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებამ შეიძლება შეიძინოს ახლადამოჩენილი გარემოების მნიშვნელობა და გახდეს საქმის გადასინჯვის საფუძველი (სსსკ-ის 310-ე მუხ.). მართალია, ეროვნული სასამართლოს ზედა ინსტანციის გადაწყვეტილებაც შეიძლება გადაისინჯოს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილების საფუძველზე, როდესაც ეროვნული სასამართლოს გადაწყვეტილება ვერ აკმაყოფილებს კანონიერების და სამართლიანობის კრიტერიუმებს, მაგრამ პოზიტიური სამართლის ნორმა და კანონიც შეიძლება იყოს უსამართლო, თუმცა ამის გამო ვერ უარყოფთ კანონის, როგორც სამართლის წყაროს მნიშვნელობას. კანონმდებლის მსგავს ფუნქციას ასრულებს ასევე საკონსტიტუციო სასამართლოს მოსამართლეს, რომლის გადაწყვეტილებითაც შეიძლება მოხდეს ქმედების დეკრიმინალიზაცია ან დეპენალიზაცია.

¹⁵ Rüthers/Fischer/Birk, Rechtstheorie mit Juristischer Methodenlehre, 8. Auflage, 2015, S. 528.

¹⁶ ჭანტურია ლ., წიგნში: სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი I, მუხლი 5, გვ. 31.

¹⁷ Rüthers/Fischer/Birk, ebenda.